

Komplexní metodický a koordinační plán činnosti v oblasti výchovy a vzdělávání spojené s volným časem - prevence, plán práce, temata, cíle

„Francouzský sociolog Joffre Dumazediera již v r.1962 uvádí, že hlavním výdobytkem moderní civilizace není materiální blahobyť, nýbrž právě všeobecnost **existence volného času a jeho využití**. Volný čas je jím chápán jako komplex aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky, jimiž se jedinec zabývá, aby si buď odpočinul, pobavil se nebo zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu. “

Při studiu **volného času** a jeho optimálního využívání je považováno za důležité, podívat se na jeho pojetí nejméně ve třech psychologických rovinách – v ontogenetické psychologii zabývající se průběžnými psychickými změnami jedince, pedagogické psychologii sledující záměrné výchovné a vzdělávací působení na osobnost a v psychohygieně věnující se formulaci zásad zdravého života.

Při důsledném využití dostupných konkrétních informací o daném chlapci či dívce ze všech třech zmíněných oborů - v našich podmínkách v dokumentaci provázející každého našeho klienta, ale pro prohloubení vlastní informovanosti také při využití osobních přímých i nepřímých konzultací o něm /s jeho blízkými, sociálními pracovníky, ale i ostatními, kteří s nim přicházeli do styku před příchodem do dětského domova/ vyústujících v zámysl dalšího našeho působení na jedince /uvedený a průběžně doplňovaný v předepsané pedagogické dokumentaci/ je jádrem naší práce problematika záměrného výchovného a vzdělávacího působení na klienta, v předešlém odstavci uvedená ze zmíněných třech disciplín jako druhá.

Volný čas je většinou autorů /např. Čáp J., Psychologie výchovy a vyučování. Praha, UK 1993/ vymezován třemi základními funkcemi:

1. Odpočinkem
2. Zábavou
3. Rozvojem osobnosti

Ke zmíněným funkcím patří dovětek, že hodnota odpočinku a zábavy spočívá hlavně v tom, jak přispívají právě k rozvoji osobnosti /byť podle reálných možností klienta v diferencované míře/, kteřá se stává kritériem správného využívání volného času. Ve volném čase dochází /přesněji může docházet/ podle autorů k významnému formování osobnosti člověka, což je bezprecedentním důvodem k tomu, aby byl volný čas tvořivě a kreativně využíván. V našich zařízeních je rozmanitost využívání v nemalé míře odvislá od na straně jedné erudovanosti a

na straně druhé pracovního nasazení výchovného pracovníka, přičemž ani jedna z uvedených podmínek není nahraditelnou.

Hovoříme li v předešlém odstavci o reálných možnostech našeho klienta, přijdeme k pojmu „limitujících faktorů“ pro možné a účelné trávení volného času a to jak z hlediska předurčení k jistému omezení, tak na straně druhé z pozice vyjádření minimální potřeby.

Vedle ostatních /v oblasti „reálných možností“ – viz výše/ můžeme jmenovat věk, někdy i pohlaví, psychickou, ale i fyzickou normalitu a psychickou vyspělost, předpoklady pro rozvoj duševního bohatství jedince většinou postupně narůstající s věkem a prostřednictvím naší péče o cílený rozvoj osobnosti toho kterého klienta, postoje odvozené od ekonomického myšlení a chování a následně hodnotovou orientovanost z hlediska materiálního, ale neméně tak i vztahového, ale i osobnostní předpoklady klienta k určitým činnostem, zejména s těžištěm k dále rozvojeschopným a další.

Řada z nich je na první pohled neviditelných, následně však, tak zvaně druhým pohledem často přicházíme k tomu, že ač kupříkladu věk či psychické dispozice nezměníme, řadu dalších můžeme **poznat a dovést k „uchopitelným“ různými činnostmi při aktivním zapojení dětí za naší, nejlépe přímé, účasti.** Námi svěřeného můžeme tak svojí přímou péčí pozitivně ovlivnit, k některým pozitivním činnostem ho přivést. Ty v optimální situaci, často právě díky našemu nasazení, je schopen přijmout za své.

Dokážeme li postihnout osobnostní předpoklady nám svěřeného k výchově a přípravě do dalšího jeho, posléze již samostatného života a vytvořit alespoň dílčí podmínky pro jejich současnou aktivizaci a následný další, i jen dílčí jejich rozvoj, realizujeme tím i **základní cíl naší práce** – dosažení osobní pocitové realizace a následné seberealizace nám svěřeného jedince.

V návaznosti tak podle výše uvedeného Čápa volný čas dětí skýtá možnost využití mnoha výchovných možností. Čáp zde vidí příležitost k:

- poznání různých druhů činností, což považuje za důležité z hlediska následné přípravy na povolání,
- formování dovedností, vědomostí a schopností, zájmů, volních i dalších rysů v zájmových činnostech,
- k tomu, aby se mladistvý naučil využívat volný čas k upevnování tělesného i duševního zdraví, k mnohostrannému vnitřně bohatému životu a rozvinutí osobnosti vlastní a v těsné souvislosti, souběžně, i osob svého nejbližšího přirozeného prostředí.

K tomu je nezbytné /v našich zařízeních námi – výchovnými pracovníky/ zabezpečit, aby činnosti programované, ale i ostatní činnosti ve volném čase neměly protispolečenský charakter, neomezovaly práva druhých, aby neničily ani nepoškozovaly veřejný a cizí majetek.

Optimální rozvoj osobnosti je formulován do následně obecně přijatých cílů, které jsme v naší práci přijali v návaznosti na náš hlavní úkol, kterým je příprava nám svěřených dětí do následně jejich samostatného života. Při tom základnou pro všechny je naplnění cíle základního – dosažení pocitové naplněnosti, dosažení stavu umožnění našemu klientovi se realizovat a následně ve vyšší formě i seberealizovat – dosažení určité spokojenosti, nalezení vlastního uplatnění, pocitu potřebnosti.

Které z výše uvedených přijatých obecných cíle to jsou ?

- Fyzické a psychické zdraví.
- Aktivní sociální přizpůsobení.
- Seberealizace.
- Tvořivost.
- Sebekontrola.

K fyzickému a psychickému zdraví:

- . nepřetěžování, ale ani nevytváření předpokladů, byť „jenom“ nepřímých, pro lelkování;
- . dosažení rozmanitosti při nabízených /ale i přijímaných našimi klienty/ činnostech prostřednictvím uplatnění neformálního našeho pedagogického umu;
- . dosažení samozřejmého stavu, kdy aktivní osobní podíl v naplněnosti volného času našich klientů je přijat jak výchovným pracovníkem, tak následně samotnými klienty, přičemž obě jmenované subjektivní skupiny jsou na vlastní naplněnosti tohoto požadavku zainteresovány.

K aktivnímu sociálnímu přizpůsobení:

- . dosažení průběžně aktivní péči o klienty jejich vědomého chování a jednání sociálně únosného /a následně vstřícného/ bez poškozování druhých, bez farizejského nadřazování nad nimi v praktických projevech často hraničícího až s projevy osobní či plošné šikany.

K dosažení pozitivní seberealizace:

- . s využitím znalostí osobnostních předpokladů svěřeného klienta, cestou vytvoření nezbytných podmínek následně jím akceptovaných, dosáhnout aktivizace chlapce či dívky /ne jen omezené v jedné dílčí činnosti/ a s její pomocí dojít k uspokojení jeho potřeb, základní jeho pocitové realizaci a následně seberealizaci.

K tvořivosti:

Aktivním zaujatým zapojením klienta do příslušné zájmové /vedle dalších, přímo i nepřímo souvisejících/ a následně seberealizační činnosti oblasti dosáhnout osobního /alespoň dílče

tvůrčího a tudíž opět aktivního/ podílu jedince na vybrané pravidelné činnosti – od aktivity jako protikladu pasivity se odvíjí veškerá naše osobní, zprostředkovatelská a předávací /svěřeným klientům/ činnost.

K sebekontroli:

Dosažení schopnosti klienta posouzení vlivu svoji činnosti či nečinnosti, svých postojů na realizaci zájmů a potřeb ostatních členů skupiny /kolektivu/, při propojení k aktivnímu sociálnímu přizpůsobení /viz výše/ neomezování druhých.

Vrátíme li se v návaznosti k „volnému času“ k pojetí psychohygieny docházíme k poznání, že nám jde o to, aby volný čas byl využíván k rozvoji osobnosti zdravé, přičemž je zdraví chápáno jako stav plné tělesné, psychické a sociální pohody.

Z tohoto hlediska učiňme vše proto, aby volný čas, vedle nezbytného odpočinku, byl charakterizován činnostmi spíše aktivními než pasivními, vstřícností k ostatním lidem a činností plně vědomou a nikoliv nahodilým chováním.

Co by v závěru tohoto pojednání bylo zapotřebí zdůraznit ?

Víme, že **objektem našeho působení** v rámci péče o ně jsou nám svěřeni klienti postrádající pro svoji zdárnou přípravu do dalšího života svoji vlastní dobře fungující rodinu. Naším úkolem tak je péče o jejich současnou existenci, vytváření předpokladů pro to, aby se následně mohli zdárně - úspěšně a při tom neparazitně postavit na svoje vlastní nohy. Pečujeme o ně v plném časovém rozsahu, jehož součástí je jak příprava našich klientů v oblasti povinné školní docházky a následně pak příprava profesní, tak v čase daném na zabezpečení materiálního života, ale i v tzv. volném čase, který prorůstá s ostatními časovými denními celky, ale i časovými celky delších období.

Naší úlohou je jeho optimální naplnění, jeho využití k naplnění jednotlivých cílů /viz výše/ provázejících při našem plném nasazení naší společnou činností - ve svých dopadech vysoce humánní práci.

Máme se v ní, i v oblasti volného času, oč opřít ?

Co nám pomáhá vedle denní přímé účasti každého z nás na řešení problémů našich dětí, na konzultování stanovisek, na vysvětlování souvislostí, na hovoření s dětmi o je zajímavých a nalézání východisek z jednotlivých reálných situací ?

V předchozích řádcích nalezneme doporučené zásady v rámci jednotlivých přístupů v naší práci, které ve formě akceptování a rozpracování do podmínek jednotlivých rodinných skupin, jednotlivých dětí ve skupinách s těžištěm k oblasti tzv. volného času, nabízejí volnější přístupy a při tom obsahově cíleně pomáhající k naplnění zájmů a potřeb našich dětí.

„Volný čas“ je pouze jednou ze složek tak či onak ovlivňující proces výchovy a přípravy do života našich dětí, svěřených nám k celkové péči o ně.

*V optimální nabídce a optimálně pojatý tvoří jednu ze základních **preventivních složek** v působení proti pasivnímu lelkování, nenásledně i proti rozvoji nežádoucích projevů sdružování mladých lidí za účelem podílnictví na negativních aktivitách a vytváření prostředí pro antisociální a v některých případech až antispoločenské činnosti.*

V něm obsažený proces rozvoje osobnosti, k čemuž volný čas za pomoci dalších jeho složek slouží se promítá ve své podstatě doplňkově a přitom ne nepodstatně. Je přímo propojen s oblastí průpravy dětí v předškolní a následně povinné školní docházce, domácí školní přípravy, ale též organizovaného i volného pro děti času v celém procesu péče o ně.

Řada zájmových a návazných útvarů /viz plány jejich činností/ pod vedení výchovných a dalších pracovníků vytváří jednu z os této činnosti /vedle využívání možností ostatních školských a dalších zařízení, které známe, víme o nich a v této souvislosti víme také o konkrétních aktivitách v těchto činnostech nám ve skupině svěřených dětí, které posuzujeme, hodnotíme a pomáháme jim při začlenění do aktivní části našeho nemalého kolektivu /.

Jde o to, aby nabídka spojená s úsilím výchovných pracovníků o její využívání byla co nejpestřejší, aby děti pochopily její účelnost, aby výběr byl pro děti zcela dobrovolný, ale na straně druhé účast na aktivním zapojení v oblasti volného času byla považována za nezbytnou a tak k ní i přistupováno.

Ve výše uvedeném textu nalezneme podstatnou zmínku o tom, že jádrem naší práce v procesu volného času, je problematika záměrného výchovného a vzdělávacího působení na nám svěřené dítě – našeho klienta, přičemž rozhodujícím při tom je dosažení příslušného, relativně možného, rozvoje té které osobnosti.

Jde o to, zejména díky rozvojeschopným osobnostním předpokladům nám svěřeného, dosáhnout reálně a přitom ne formálně stanoveného výchovného cíle /viz IPOR a průběžná práce s ním/, přičemž jádrem věci je využívání aktivního zapojení příslušného chlapce nebo dívky s naší či jinou přímou profesionální účastí na činnosti /činnostech/, které příslušný rozvoj spoluzajistí. Je třeba logicky zdůraznit, že rozvojeschopné osobnostní předpoklady je nezbytné v prvé řadě identifikovat /poznat/ a to jak svoji vlastní mravenčí prací s klientem – ta je základní, tak za dosažitelné pomoci odborných pracovníků, ale i sociálních pracovníků, minulé i současné školy, ale i rodinného zázemí, zde pak v rozsahu, které je schopno nabídnout.

Které konkrétní možnosti můžeme v našich podmínkách využívat v oblasti volného času v procesu výchovy a přípravy nám svěřených do jejich následně samostatného života ?

Vedle nabídky řady aktivizujících činností ze strany pracovníků dětského domova, školy a obce /viz níže/, ale i možné účasti na soutěžích, kterým předchází dlouhodobější domácí příprava, možných ozdravných a dalších výjezdů jako součástí vyhodnocení skupiny či jednotlivců, účasti na aktivitách mimo dětský domov /jako např. Trhy, společné aktivity s přáteli z příhraniční oblasti SRN a další/ je to bezesporu průběžná, navazující, systematická práce vychovatele v celém rozsahu jeho působení v neposlední řadě směřující k pomoci při vyplnění nenaplněného volného času svěřených dětí a mladých lidí.

Některé z našich dětí jsou dovednými a při tom účelnými organizátory svého volného času, jiné potřebují pomoc, navedení, zainteresování, připomenutí či „postrčení“. U všech musíme mít péči vychovatele rodinné skupiny přehled o jejich zapojení, o místu, činnostech a lépe i kamarádech s kterými ji sdílí. Sladit jimi cítěné potřeby s těmi, které je dokáží pozitivně, alespoň dílče posunout o kousek dál nebývá jednoduché - přesto, cestou našich profesních schopností, patří mezi základní složky naší rozmanité práce.

Které z nabízených aktivit /kroužků/ můžeme našim dětem nabídnout ?

V našem dětském domově:

- *Vybíjená*
- *Squash a boulink*
- *Florbal a nohejbal*
- *Stolní tenis /a ruční práce/*
- *Turistika, v zimě bruslení /lyžování/*
- *Střelecký*
- *Motoristický*
- *Výtvarný*
- *Keramický*
- *Ozdobné svíčky a malování skla*
- *Hudební*
- *Taneční*
- *Kosmetický*

V ZŠ Velký Šenov:

- *Náprava DYS poruch*
- *Volejbal*
- *Stolní tenis*
- *Košíková*
- *Míčové hry*
- *Florbal*
- *Angličtina, němčina, ruština*
- *Flétna*
- *Taneční*
- *Dovedné ruce*
- *Keramika*
- *Rybařský*

Ve SŠ Šluknov:

- *Taneční*
- *Pěvecký*
- *Angličtina*
- *Počítačový*

V ZŠ Lipová:

- *Počítačový*
- *Výtvarný*
- *Sportovní hry*

Při místním obecním úřadu:

- *Cvičení pro dívky*
- *Kopaná pro žáky*

V Lipové 30.9.2009

*Vypracoval: Mgr. Kodydek Josef
pedagog volného času*